

Gobierno de Reconciliación
y Unidad Nacional

El Pueblo, Presidente!

Ministerio
de Salud

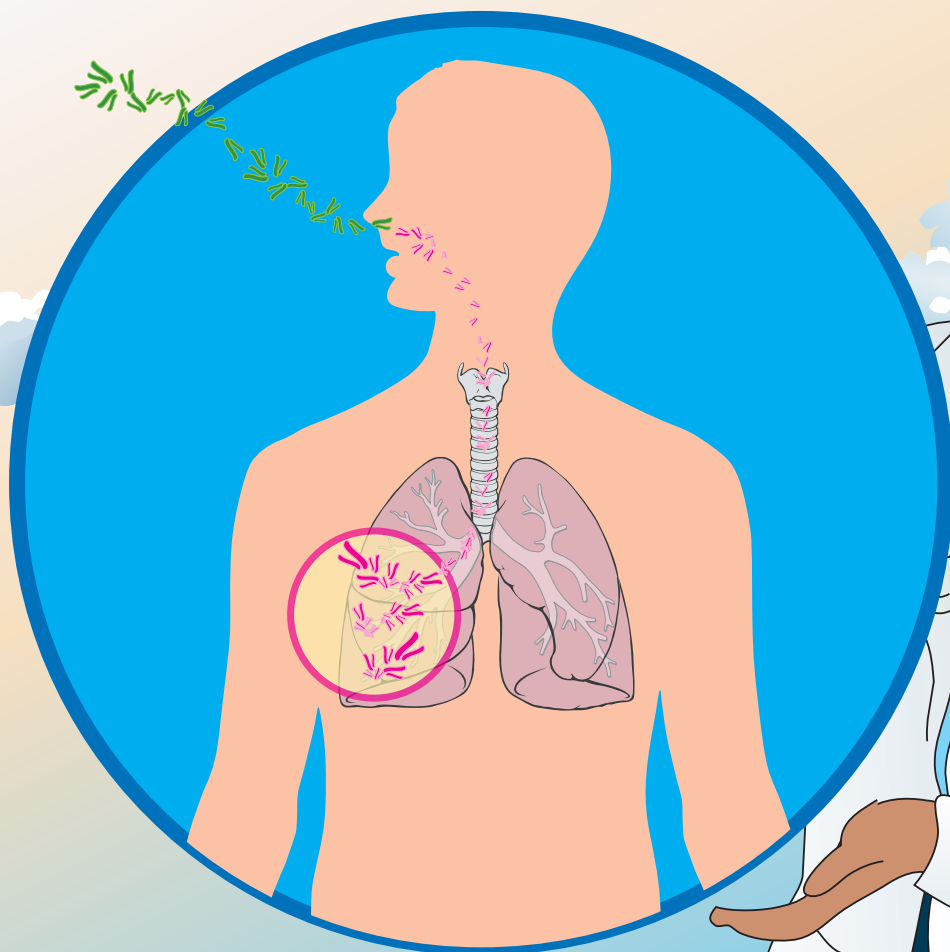
Kansomshan... a kyuorabl siknis

Kansomshan iz nat juok...
Ih kyuor wid di **chriitment**

ÍNDICE

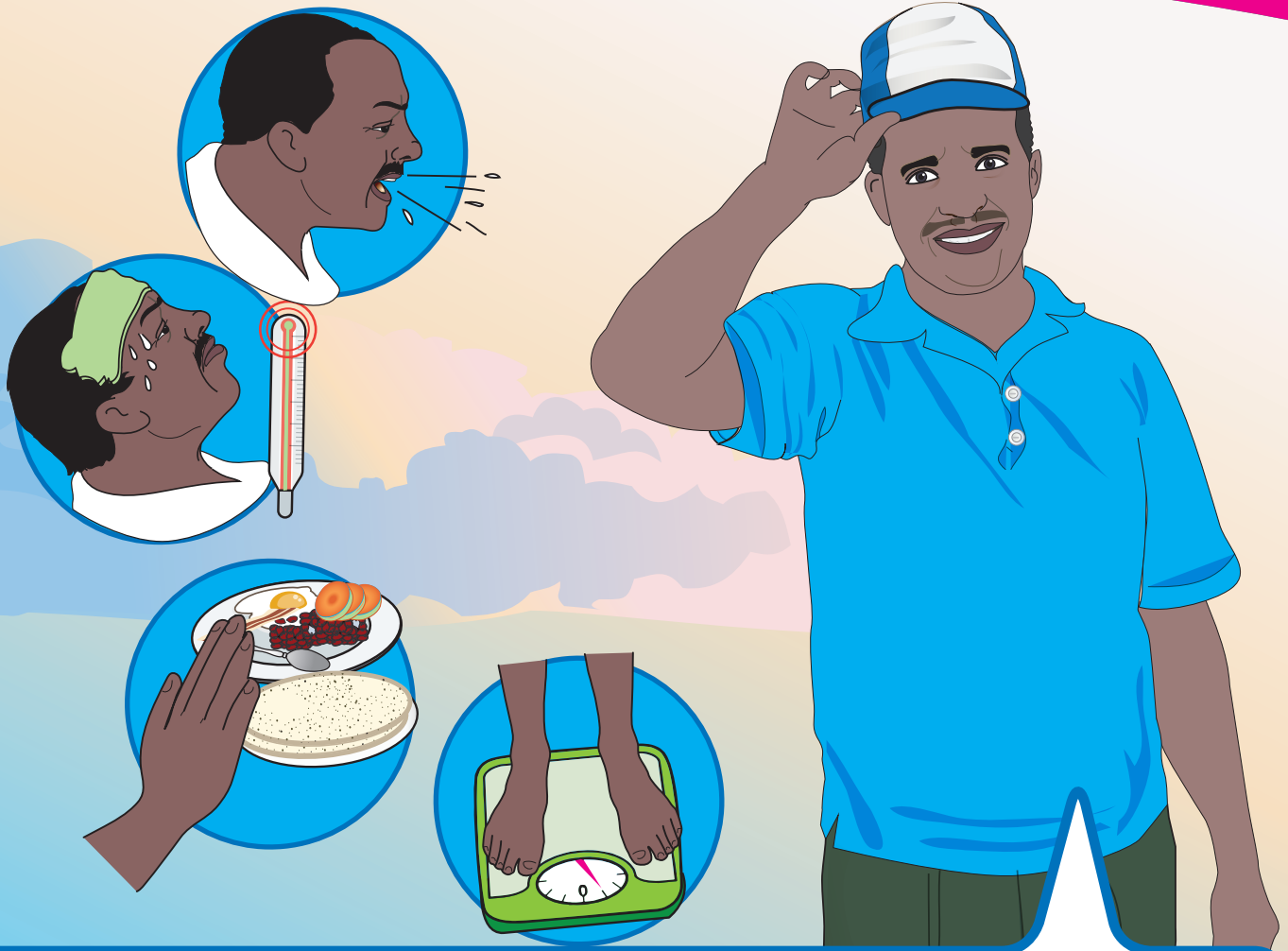
Kansomshan... wan kyoorabl siknis	3
Les get fa nuo di kansomshan sintom dem	4
How kansomshan spred ar chransmit?	5
Di basiloskopi	6
Muor dan 14 diez wid kaaf	7
Identifayin di siknis in di rait taim.....	8
Muo ris a chransmitin di kansomshan deh wen yuh noh fainowt iin taim bowt it	9
Bii atentiv fa kud aidentifai di briidin praablem dem	10
Vizit a di work piipl fram di helt senta tu di huom dem	11
Basiloskopi tes	12
Kansomshan kud kyoor wid di chriitment.....	13
Adminischrieshan a di chriitment bai di helt worka dem.....	14
Bigin di chriitment imiijetli	15
Rijuus Schrikli Suparvaiz Chriitment (TAES).....	16
Gat tu Kompliiit di chriitment	17
Di chransmishan a di Kansomshan kud aavid	18
Helti laif stail	19
Iliminietin di shiem ar disgries an diskriminieshan	20
Faals stuori an riyaliti bowt kansomshan	21
Solidariti an sopuort.....	23
Di sopuort grup dem	24

Kansomshan... a kyurabl siknis

Kansomshan iz wan siknis weh projuus bai baktiirya (jormz), wat niem basiilo de koch, bot ih kud privent an kyur if yuh komplai wid aal di chriitment.

Dis siknis afek di longz espeshali, bot ih kud atak ada aargan in di badi an kaaz det tu.

Leswi nuo di **kansomshan** sintom dem

Di principal sintom dem a kansomshan iz:

- Kaaf fa muor dan 14 diez.
- Fiiva an swetin in di nait taim.
- Falta a apitait.
- Luuz wiet.
- Tayadnis an jruupinis.

Wen di kansomshan intom dem jos prizent, ih kud ih kud shuo laitli fa mons, das wai som piipl no aidentifai diiz sintom dem an goh tu liet tu di helt senta goh luk fa help fram di dakta.

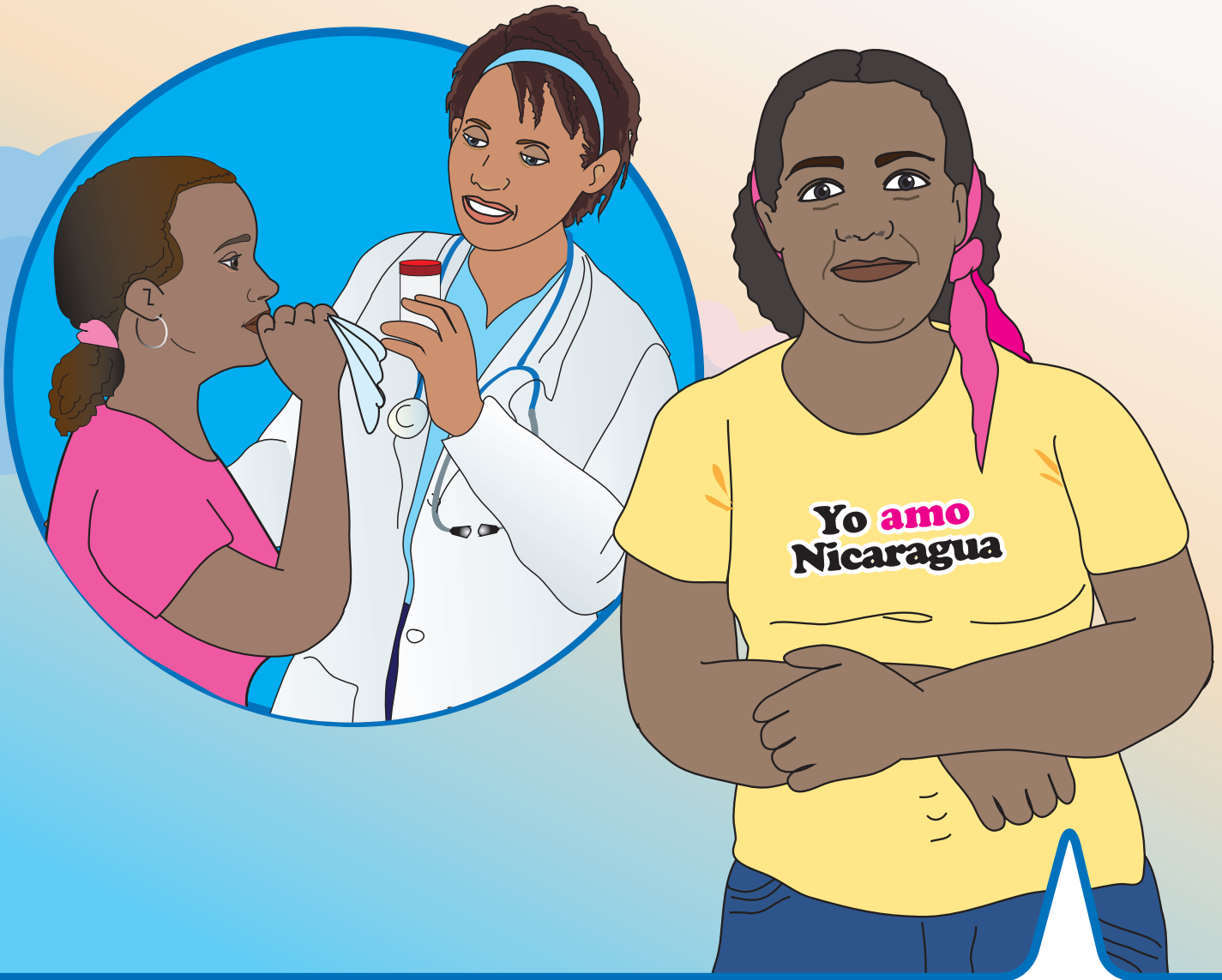

How **kansomshan** paas ar kech?

Kansomshan paas fram porsn tu porsn, chruu di likl jrap a spit dem wat flai owta di sik porsn mout wen dem sniiz ar spit.

If wan porsn inhiel ar briid iin diiz likl jrap a spit dem kud get di siknis.

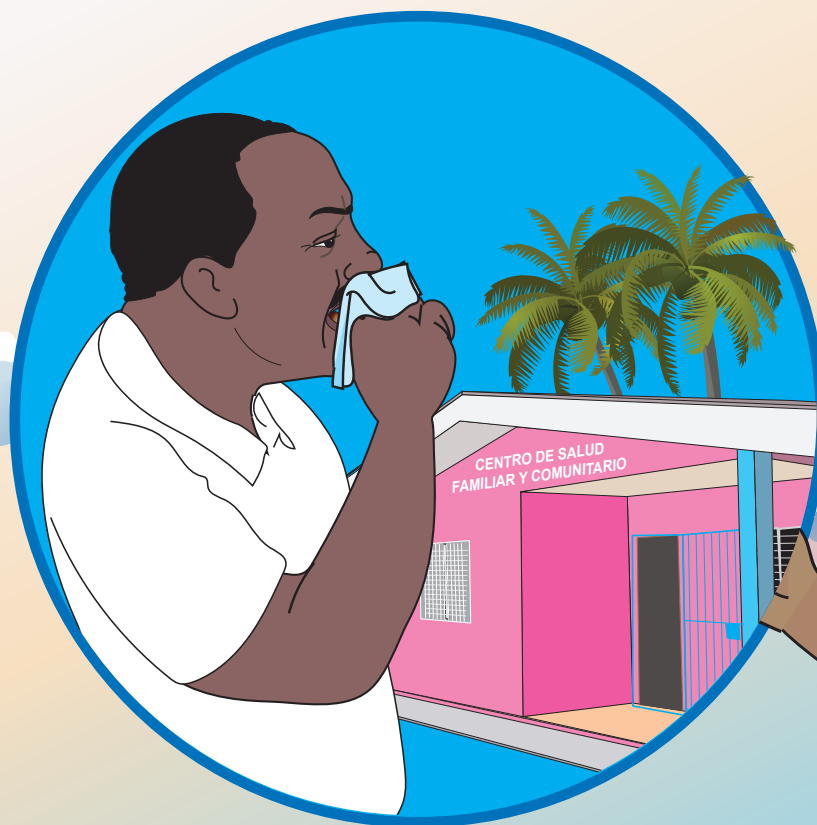
Di piipl dem weh gat VIH (siida) ar dayabiitis iz di wan dem wat muo ekspuoz fa get di kansomshan bikaa dem difens don wiik aredi.

Di basiloskopi

Iz wan egzam wat di piipl dem wat work wid helt tel dem fa mek to wan porsn wat prizent som a di sintom dem wat gat tu du wid kansomshan.

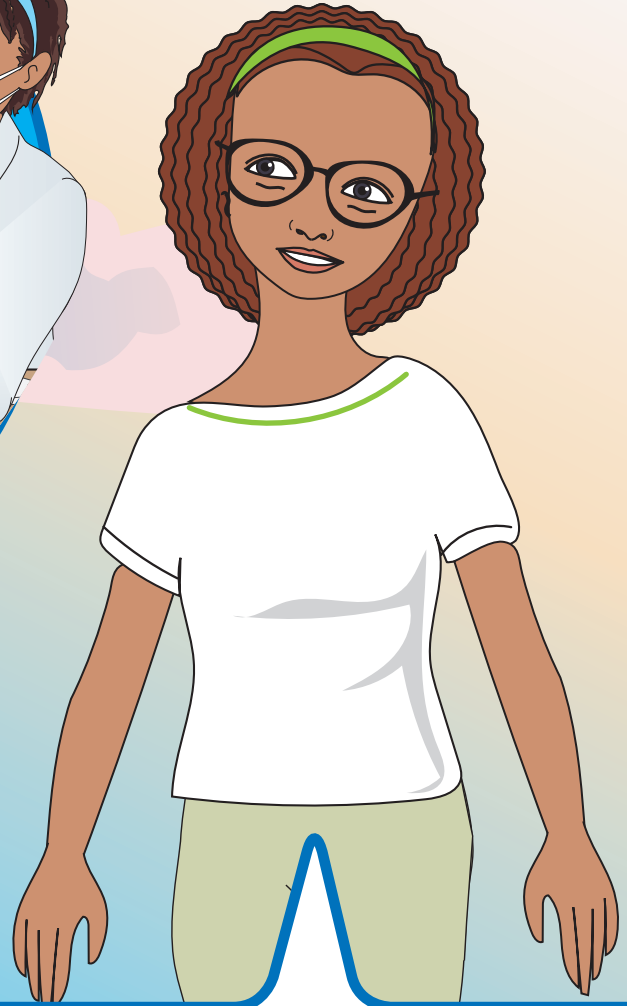
Dem mek di basiloskopi frii iin di laborator dem wat di Helt Minischri gat in iich SILAIS, iin di haaspital dem an helt senta dem, iz jos fa tes wan sampl a spit ar kuol.

Muor dan 14 diez wid kaaf

Dem kaal di porsn wat gat kaaf fa muor dan 14 diez, briidin praablematik soh dis kaaf fa muor dan 14 diez iz sintom a kansomshan.

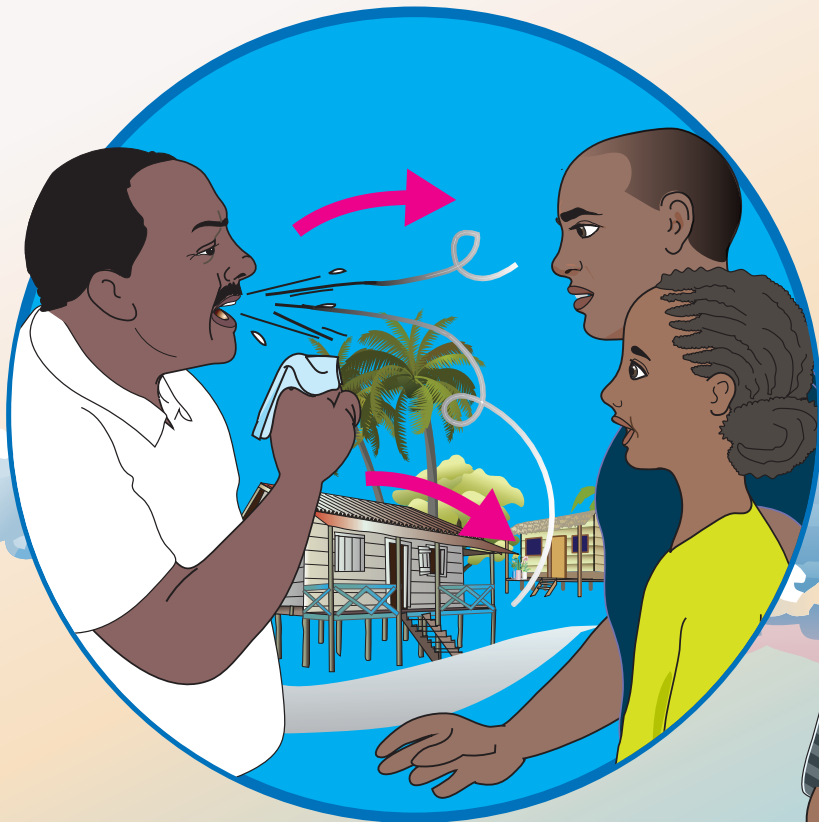
Iz impuortant fa evri porsn wat gat kaaf fa muor dan 14 diez nuo wan helt yunit, fa dem kud mek wan rait medikal diyagnostik.

Aidentifikieshan in taim di kansomshan

Aidentifayin di porsn briidin praablem in taim pormit dem fa:

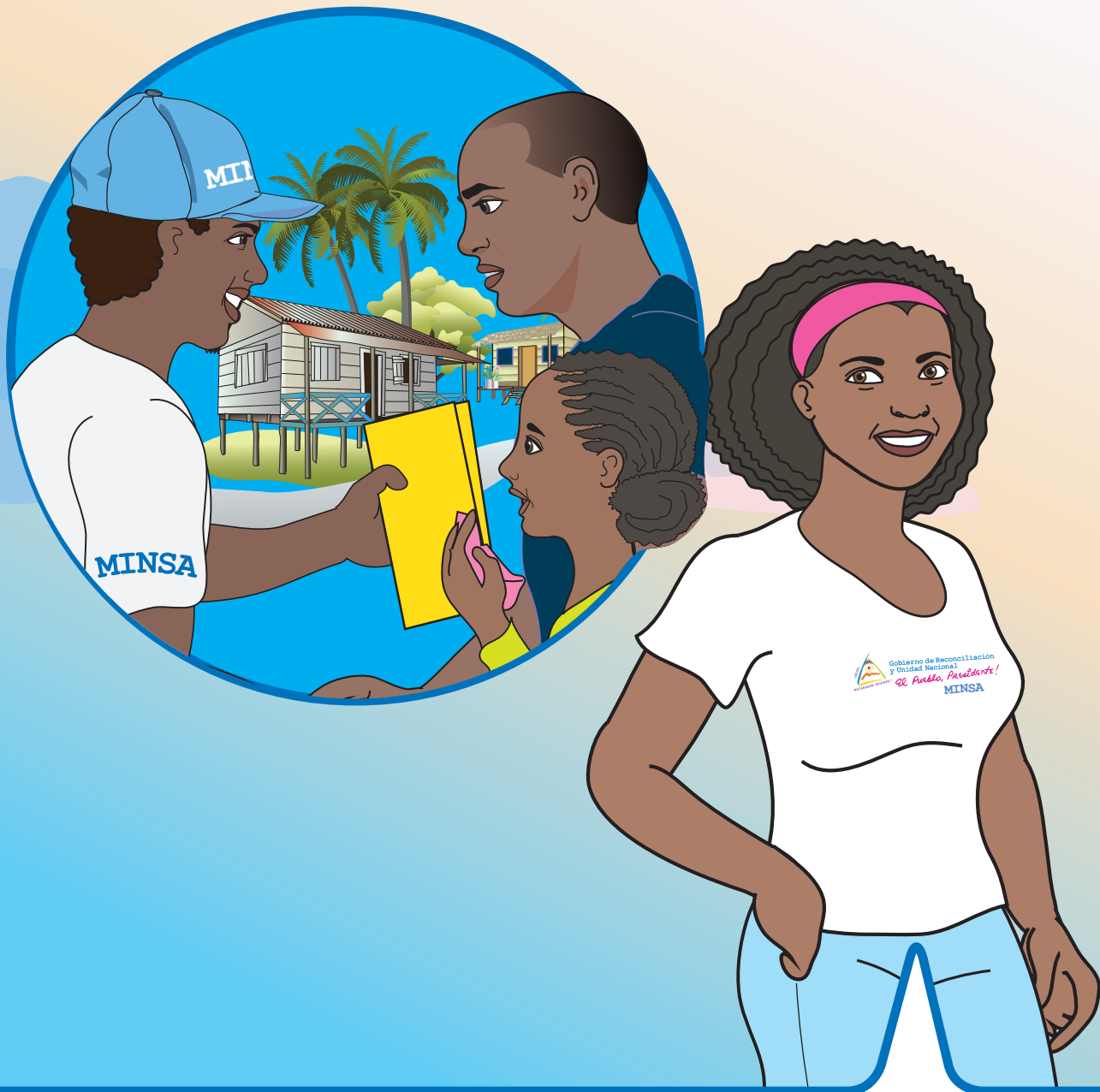
- Diagnostikiet di siknis orli.
- Aavoid paasin di kansomshan tu ada piipl.
- Staart di chriitment in taim fa di siknis noh advaans.

Bitowt aidentifayin di siknis in taim, muo ris deh fa chransmit (paas) di kansomshan

If dem noh aidentifai di iknis in taim in di piipl dem wid briidin praablem dis iz wat kud hapm:

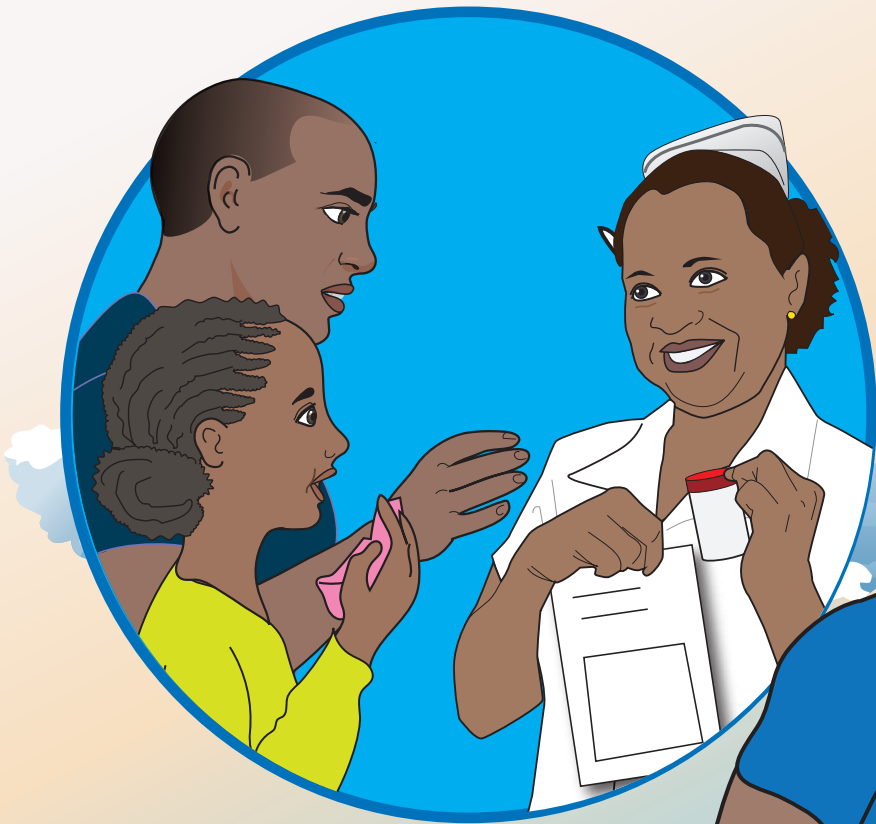
- Muo piipl kud get kansomshan.
- Di siknis gwain kiip aan spredin in di komyuniti.
- Di siknis kud paas aan tu famali, fren, a nada piipl in di komyuniti.
- Wen Wan porsn wat gat kansomshan gat kluos kantak wid neks piipl dem kud Kon taminiet 10 tu 15 porsn in wan yier.

Pie atenshan fa kud aidentifai di briidin praablen dem

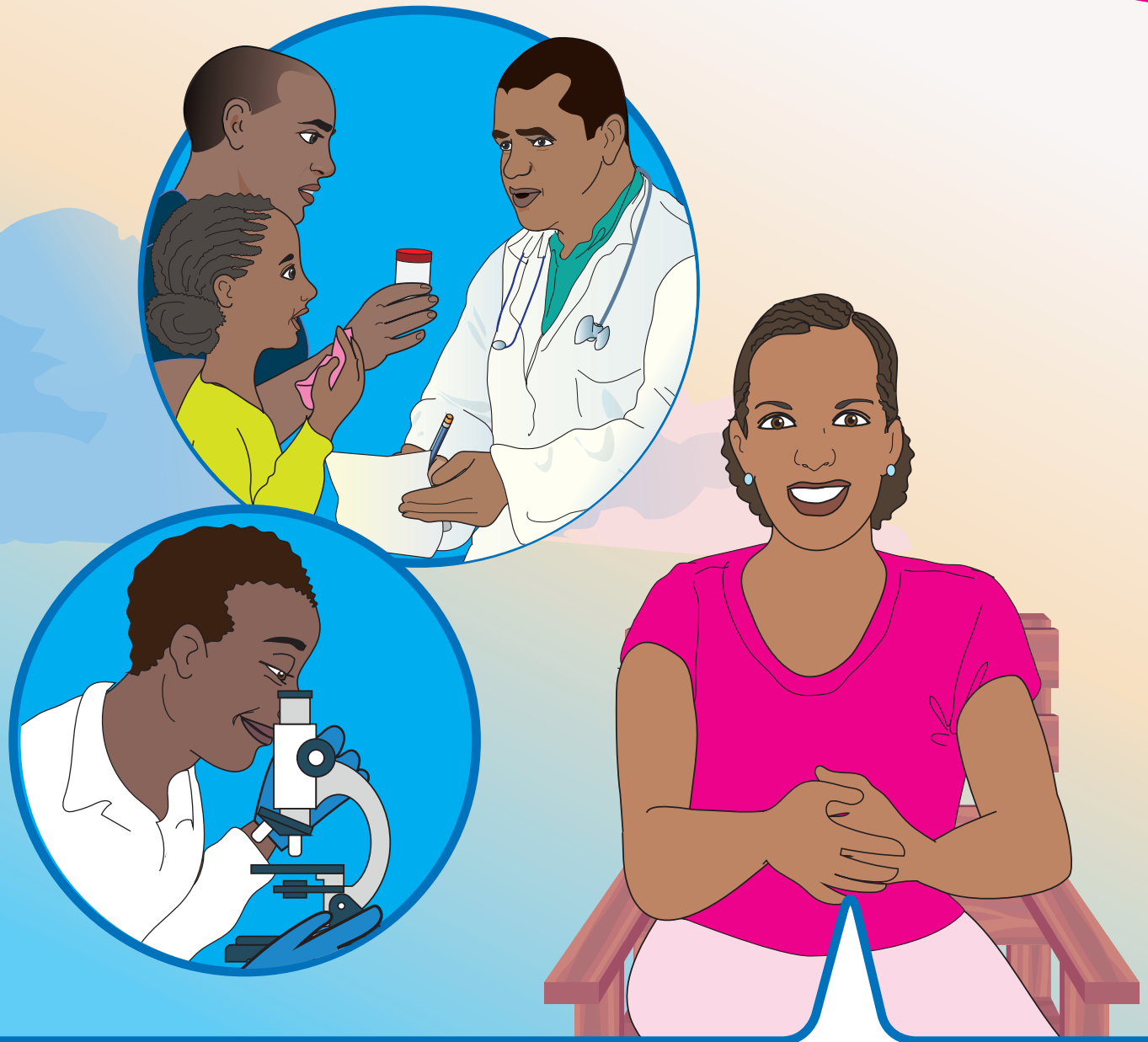
Di helt promuota dem an di komyuniti arganizieshan dem gat tu bii atentiv fa aidentifai di piipl dem iin dem komyuniti wat gat briidin praablen orli an ker dem tu wan helt senta fa kud mek shuur seh dem no gat kansomshan.

Vizit tu di huom dem fram di Helt worka dem

Di siem wie tu di helt worka dem sopuoz tu luk bowt fa piipl wid briidin praablen in di difrant helt senta dem, wen dem mek hous tu hous vizit in di komyuniti dem fa mek di tes dem.

Basiloskopi egzam

Tu di wan dem wat gat briidin praablem wid kaaf wat goh tu di helt senta, dem gwain mek basiloskopia tes fa di dakta kud si if dem gat kansomshan akaardn tu di rizolt wat kom owt.

If di rizolt iz pazitiv a kansomshan, di dakta gwain mek dem bigin di chriitment rait aweh, if di rizolt iz negativ, den di dakta gwain gi dem jinaral rekomendieshan akaardn tu di kies.

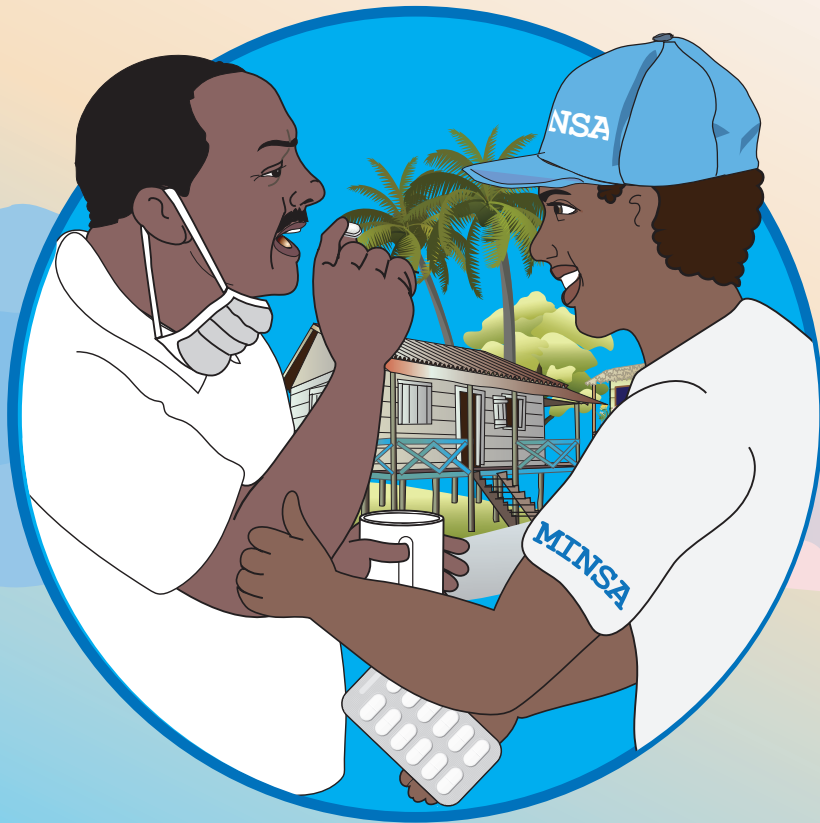

Kansomshan kyur wid di chriitment

Mongs di papyulieshan biliiv, di aidiya seh dat kansomshan iz wan siknis wat kyaan kyur stil deh yet, an plenti stil tink seh di siknis noh egzis noh muo.

Bai ditekin di kansomshan in taim, dis siknis kud chriit an kyur, avaidin seh dat neks piipl get di siknis tu.

Di Helt Minischri furnish di piipl dem wid kansomshan wid aal a dem medisn wat dem niid bitowt chaargin dem fa it.

Administratrin a di chriitment bai di helt worka dem

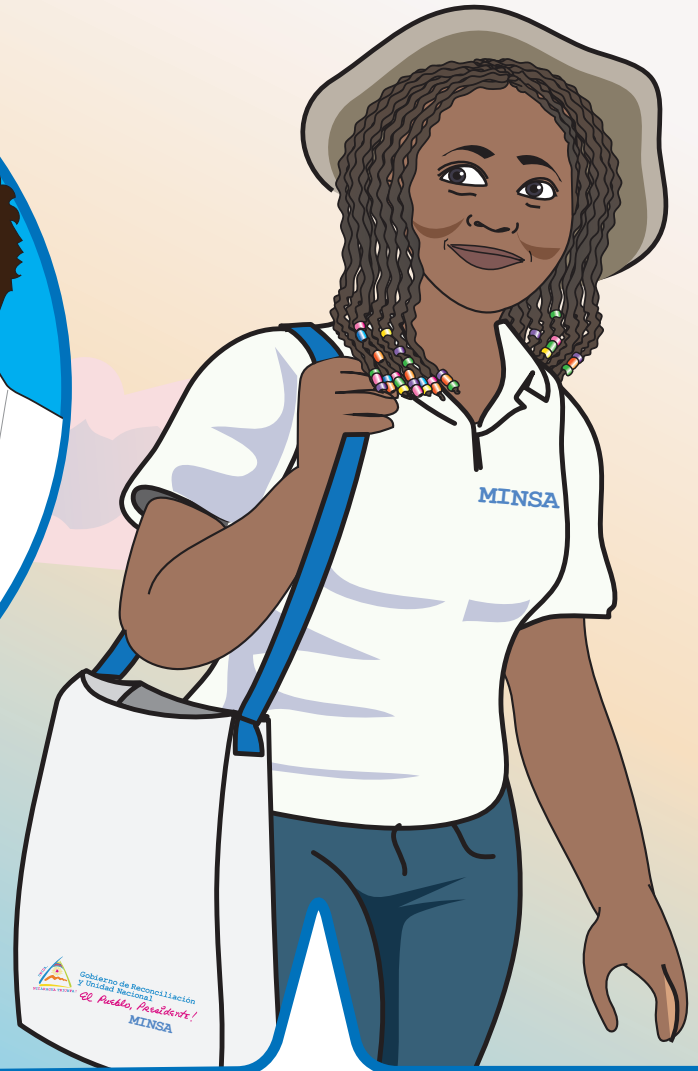
Di helt worka dem an di helt promuota dem iz di wan dem wat gi di sik wan dem dem medisn evridie an si seh dem te kit in taim. Dis iz fa garantii seh di sik porsn get kyuur an noh stap wid dem chriitment.

Fa di dakta kud seh dat wan porsn kyuur, dem gat tu finish owt dem chriitment fa siks mons an gat at liis 3 negativ rizolt in di laas 4 mons a di chriitment.

Bigin di chriitment imiidyetli

Iz impuortant fa staat wid di chriitment rait aweh az di porsn don kanfaarm seh dem gat di siknis wid di garantii seh dem wain get kyuor fram di siknis az lang az dem kompliit dem chriitment an kud kount an di sopuort a dem famali.

Rijuus Schrikli Suparvaiz Chriitment (TAES)

If di basiloskopi kom owt pazitiv ar chruu eni ada egzam di pishent gat kansomshan, imiidyetli dem sopuoz tu staart di Rijuus Schrikli Suparvaiz Chriitment (TAES) dis iz kompliitli frii.

Noh kompliitin di kansomshan chriitent kud liid tu det. Yuh gat plenti piipl wat wen dem staart tu fiil gud dem stap tekin di chriitment. In di majarati a di kies diiz piipl get bak di siknis an ih gwain bii muo haarda fa kyuur.

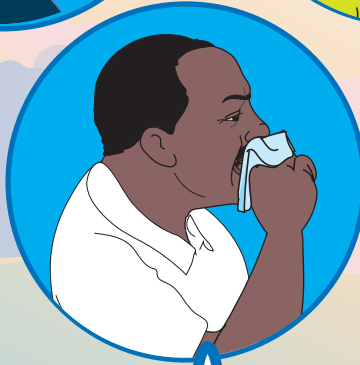

Dem gat tu kompliit di chriitment

Di TAES kanchruol an garantii seh dat di porsn wid kansomshan bii tekin dem medisin wat di dakta priskraib fa dem wid di karek duos an komplayin wid di taim wat dem shud tek dem chriitment.

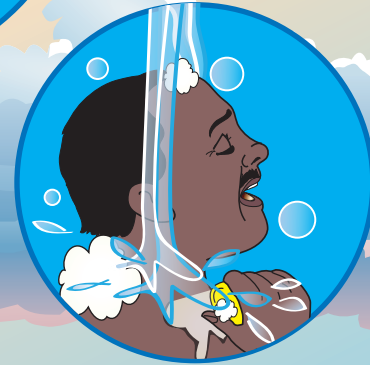
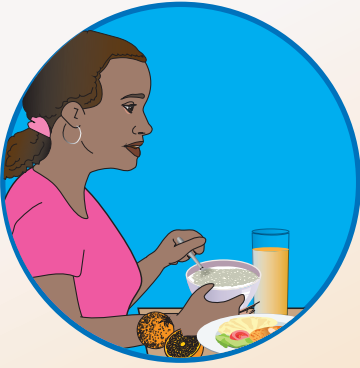
Di porsn wid kansomshan gat tu get dem kompliit chriitment fa dem kud get kyuor an aavoid fielya ar rizistant tu di chriitment an di komplikieshan fram di siknis in dis wie dem lesn di pasabiliti a chransmitin di siknis tu di ada memba dem a di famali, fren an res a di komyuniti.

Di chransmishan a di kansomshan kud privent

Di mejament a self protekshan an di invayament mejament kantribyut fa privent di chransmishan a di kansomshan fram wan sik porsn tu wan helti porsn. Diiz mejament dem iz di falayin:

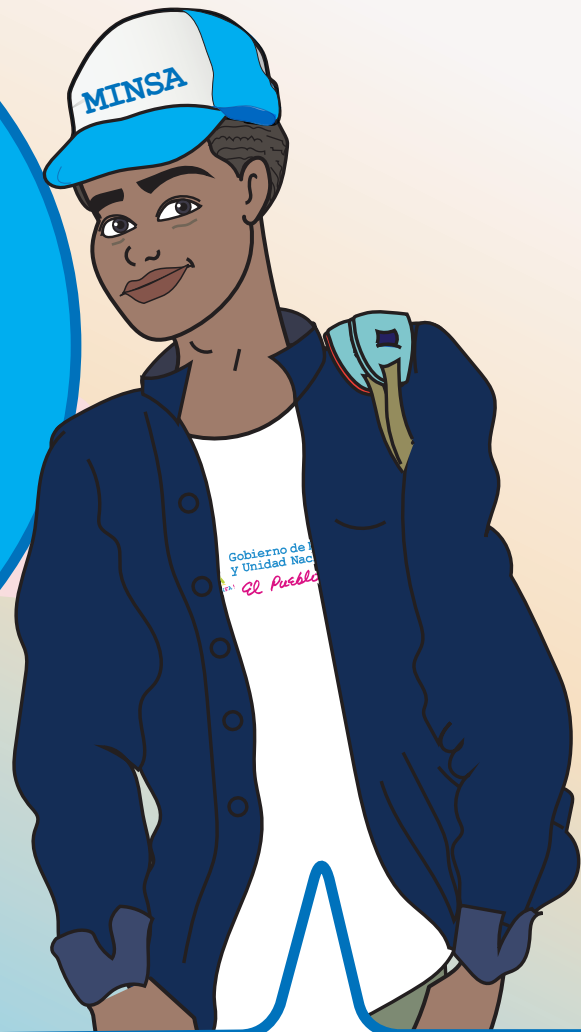
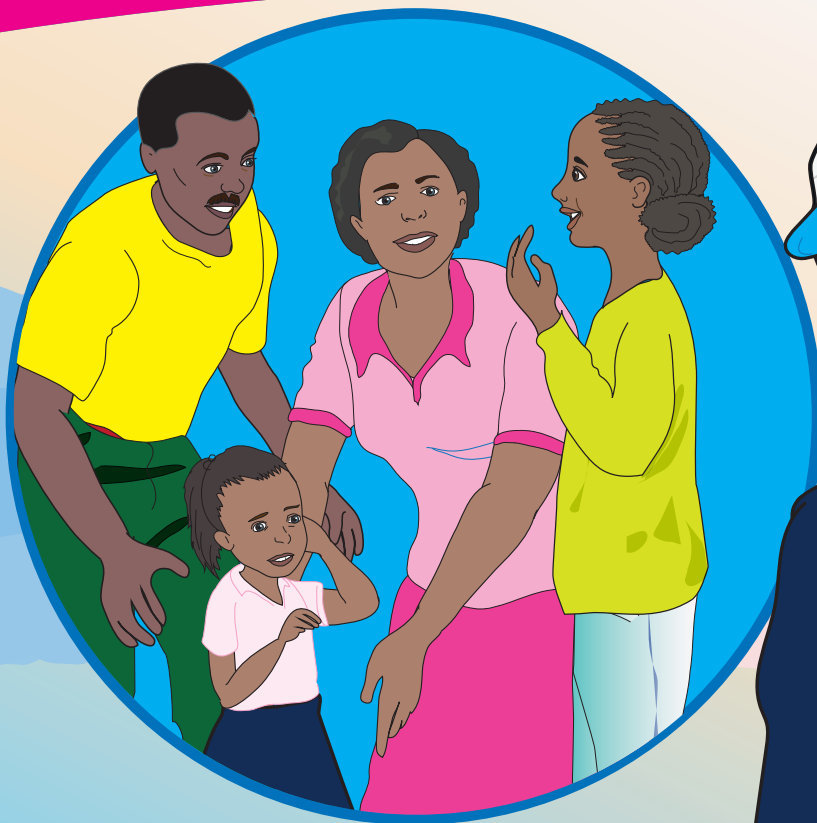
- Komplai wid di chriitment dieli til dem finish it soksesfuli.
- Yuuz di maas wat kova dem nuoz an mout.
- Kiip in a plies wid plenti resh ier.
- Noh spit aan di grong.
- Kova dem mout wen dem kaaf ar sniiz.
- Wash dem han dem wid waata an suop.

Helti laif stail

Di piipl dem wat gat kansomshan bizniz fa gat a helti laif stail, fa du dis dem bizniz fa:

- Fala op a balans norishment.
- lit helti fuud.
- Mek eksosaiz.
- Sliip at liis 8 owaz dieli.
- Gat gud porsnal haijiin.

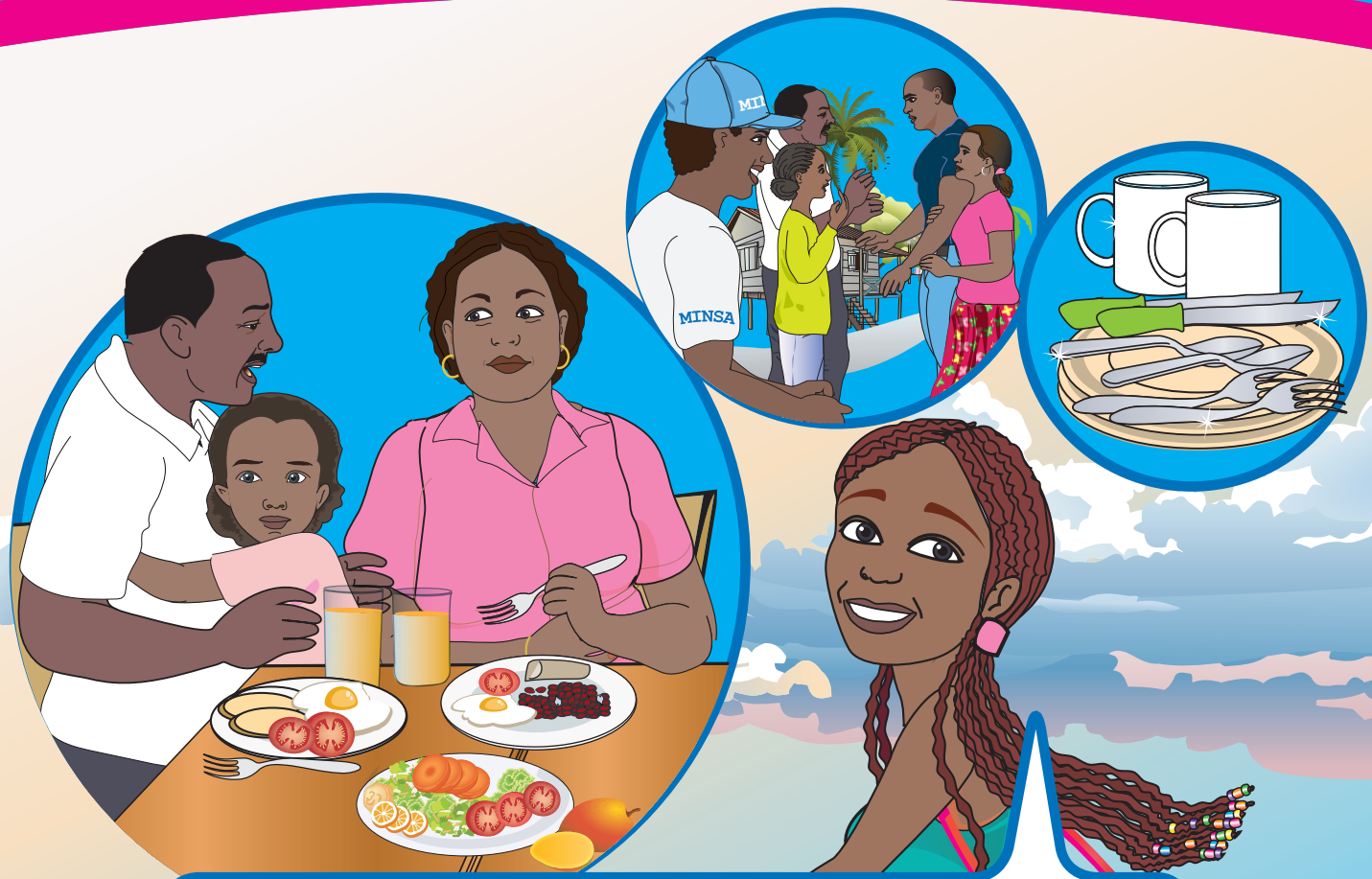
liminietin di shiem ar disgries an diskriminieshan

Shiem ar disgries

Di shiem ar disgries gat tu du wid di atityuud an biliiv wat di papyulieshan in jinaral bowt di piipl dem wid wan sortn kaina siknis ar dem famali dem.

Di diskriminieshan

Wail di shiem ar disgries is a atityuud ar biliiv, di diskriminieshan iz a bihievya wat kom fram dem siem aktityuud ar biliiv. Di diskriminieshan tek plies wen di individwal de mar instityuushan dipraiv adaz fram dem raits an aparchuniti in wan injus wie bikaaz a shiem an disgries.

Faals stuori an riyaliti bowt kansomshan

FAALS STUORI

Kansomshan paas bai hogin kisin ar huolin di porsn han wat gat di siknis.

Di porsn wat gat kansomshan bizniz fa stie apaart fram dem famali an dem fren dem.

Di porsn wat gat kansomshan bizniz fa wash dem pliet dem wid kluoroks ar iit in deskartaable pliet.

RIYALITI

Kansomshan noh paas bai hogin kisin ar huolin di porsn han wat gat di siknis.

Di porsn wat gat kansomshan noh bizniz fa stie apaart. Di famali sopuort arganizieshan dem an di fren dem help fa mek di porsn finish dem chriitment.

Dem noh niid fa wash dem pliet wid kluoroks niida yuuz deskaartaable pliet.

Dem ongl gat tu wash dem wiod suop an waata laik di res a dishiz wat di res a famali dem yuuz.

Faals stuori an riyaliti bowt kansomshan

FAALS STUORI

Di kansomshan piipl dem kluoz fulop a di jormz das wai dem bizniz fa wash apaart bai demself.

Wan pregnant uman no bizniz fa tek chriitment fa kansomshan.

RIYALITI

Di kansomshan jormz noh stie stikop aan di kluoz soh ih noh paas bai dah kaina wie.

Dem noh niid fa bonop niida wash apaart.

Wan pregnant uman bizniz fa fala op wid di kansomshan chriitment akaardn tu di ruul.

Bai noh tekin di chriitment wen dem sik wid kansomshan put di mama an di biebi helt in wan biga ris.

Solidariti an sopuort

Solidariti iz a kaina suoshal rilieshan wat dem kriyiet in a grup, laik di famali, ar di komyuniti, fa kiip yunaitid an tugeda fa kud fies eni sichuwieshan ar praablem.

Prejudis tuwaard piipl wid kansomshan kud rijuus wen dem famali an di komyuniti gat schrang tai a solidariri, projuusin sopuort aktiviti wat help fa mek diiz piipl kud get truu wid dem siknis.

Gobierno de Reconciliación
y Unidad Nacional

El Pueblo, Presidente!

Ministerio
de Salud

Di sopuort grup dem

Inkorij di piipl dem wid kansomshan, dem famali, fren dem an komyuniti, fa jain iin wid di sopuort grup dem akompaniyin dem tu diiz aktiviti dem an aidentifayin wat impuortant fa help fa privent di chransmishan ar spredin a di siknis.

